

Dosar de practică Centrul de Studii Fenomenologice

Gurgu Alexandru, Facultatea de Filosofie, Filosofie moral-politică, anul III, 361

Tema: Fenomenologie și politică

1. **Angus**, Ian H., "The Primal Institution of Political Enlightenment: A Strange but Necessary Rhetoric in Philosophy", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 19-41.

Angus explorează rolul retoricii în crearea iluminismului politic, arătând că discursul filosofic nu funcționează doar ca expunere teoretică, ci ca practica prin care se formează înțelegeri colective și se structurează spațiul public. Acesta argumentează că incursiunea filosofiei în viața politică necesită o structură retorică a unei duble negații care exprimă paradoxul instituției primordiale. Retorica devine mediul prin care ideile iluminate circulă, sunt dezbătute și capătă o relevanță politică, facilitând, astfel participarea societății la o deliberare și la protestul față de autoritate. Totodată, textul subliniază că limbajul nu este neutru, ci modelează modul în care conceptele precum libertatea, egalitatea sau rațiunea publică sunt înțelese și revendicate. Astfel, emanciparea socială apare ca rezultat al unor procese de comunicare și interpretare colectivă în care discursul filosofic contribuie activ la elaborarea posibilităților politice ale societății. Analizând afirmația lui Socrate, "O viață neexaminată, nu merită trăită" și a definiției lui Kant conform căreia "Iluminarea este ieșirea omului din starea sa de imunitate auto-impusă", autorul constată că dubla negație paradoxală din aceste două afirmații se dovedește a fi o trăsătură necesară a instituției lor primordiale.

2. **Aldea**, Andreea Smaranda, "Realizability, Radical Reflection, and the Critical Performativity of Phenomenological Work", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 43-67.

Autoarea explorează conceptul de "realizabilitate" și rolul reflecției radicale ca instrument al criticii sociale, evidențiind modul în care fenomenologia poate deveni performativă din punct de vedere politic. În această perspectivă, reflecția nu este doar un exercițiu teoric, ci un exercițiu ce deschide posibilități concrete de transformare a structurilor sociale existente. Dimensiunea performativă a fenomenologiei indică faptul că analiza critică implică deja o orientare spre schimbare, articulând astfel un raport strâns între cunoaștere și *praxis*. Într-un cadru mai larg, metoda reflecției intențional-istorice dezvoltată de Edmund

Husserl între anii 1920 și 1930 capătă o relevanță aparte. Concepută ca răspuns la criza științei, filosofiei și umanității, aceasta presupune trei stagii radicale: restaurarea, reactivarea și reorientarea. Restaurarea vizează întoarcerea la datul original al experienței, iar reactivarea recuperează straturile sedimentate ale sensului, făcând posibilă o reorientare radicală către istoricitate evidenței. Această reorientare implică atât o schimbare de atitudine specifică reducerii fenomenologice, cât și o reconsiderare a necesității transcendente. Totodată, ea are caracter autoreferențial: critica devine autocritică, implicând reevaluarea angajamentelor metodologice și a realizărilor teoretice. Astfel, fenomenologia se afirmă ca o formă distinctă de critică radicală, operând simultan la nivel descriptiv și meta-fenomenologic.

3. **Bedorf**, Thomas, "Affirming a 'We' Impossible to Affirm", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 165-179.

Analizând paradoxul constituirii unui "noi" politic într-un context marcat de pluralitate ireductibilă, Bedorf pune sub semnul întrebării posibilitatea unei afirmări colective coerente într-o lume fragmentată. Acest "noi" apare ca o instanță tensionată: el invocă un colectiv capabil să acționeze împreună, dar pretinde simultan statutul de subiect al vorbirii. Asemenea dificultății de a afirma un "eu" unitar, evidențiată de psihanaliză, "noi"-ul este traversat de instanțe care scapă de control și unitate. Din perspectivă filosofică, această fragilitate se manifestă ca o relație conflictuală, structurată de diferențe recognitive, lingvistice și situaționale. Aceste întreruperi indică faptul că un "noi" nu poate exista ca atare, ca identitate stabilă și deplin constituită. Cu toate acestea, realitatea politică contemporană arată că formele de articulare colectivă rămân necesare. În acest sens, ideea adunărilor performative, formulată de filosofa Judith Butler, devine esențială: comunitățile politice nu doar imaginează un "noi", ci îl produc în mod activ, modelând realitatea socială. Astfel, chiar dacă "noi"-ul este structural fragil și imposibil de fixat definitiv, el funcționează ca o forță politică operativă. O fenomenologie a "pluralului singular" poate oferi, în acest context, o strategie conceptuală adecvată pentru a gândi politicul ca spațiu al tensiunii, al diferenței și al constituirii mereu provizorii a comunității

4. **DeRoo**, Neal, "The Case for a Phenomenological Politics", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 103-118.

Autorul susține necesitatea dezvoltării unei "politici fenomenologice" întemeiate în experiența trăită, evidențiind faptul că aceasta nu este niciodată neutră, ci inerent politică. În această perspectivă, structurile intenționate ale conștiinței, inclusiv cele colective, devin fundamentul unei teorii politice non-reducționiste, sensibile la specificul situațional al comunităților. Lucrarea arată, în primul rând, că experiența însăși are o dimensiune politică constitutivă și, în al doilea rând, că analiza politicului ar beneficia de instrumentele fenomenologiei. Pentru a susține aceste teze, DeRoo explorează rolul expresiei în fenomenologiei și propune o definiție "expresivă" a politicii. Argumentul este dezvoltat prin apel la concepte centrale precum "carnea" lui Maurice Merleau-Ponty, "spiritul" lui Edmund Husserl și noțiunea de *Stiftung* ("Fundație"), pentru a demonstra modul în care sensul și comunitatea sa se constituie istoric și intersubiectiv. Astfel, politica apare ca fiind inseparabilă de procesele de constituire subiectivă. În acest cadru, o politică fenomenologică nu doar analizează realitatea socială, ci dezvoltă presuposițiile acesteia, reconfigurând înțelegerea fenomenologiei însăși. În mod similar cu rolul psihologiei fenomenologice în primele etape ale fenomenologiei, această abordare extinde domeniul și relevanța disciplinei. În final, DeRoo arată că orice acțiune politică ce aspiră la radicalitate trebuie să țină cont de constituția subiectivă, iar articularea unei politici fenomenologice permite o înțelegere simultan mai politică a fenomenologiei în mai fenomenologică a politicii.

5. **Di Pierro**, Mattia, *L'"esperienza del mondo": Claude Lefort e la fenomenologia del politico*, teză de doctorat, Scuola Normale Superiore, 2019.

Teza lui Mattia Di Pierro interpretează opera lui Claude Lefort ca o "fenomenologie a politicului" derivată din filosofia lui Merleau-Ponty. Structurată cronologic, lucrarea urmărește formarea conceptelor lefortiene de la perioada *Socialisme ou Barbarie* ("socialism sau barbarie") până la teoria democrației, arătând că abandonul marxismului nu este o ruptură, ci o continuare a metodei fenomenologice. Subliniază reinterpretarea alienării și ideologiei lui Marx, precum și rolul central al etnologiei în definirea instituției simbolice. Analiza lui Machiavelli relevă diviziunea originală a socialului și puterea ca pol simbolic terț. Democrația este definită prin "locul gol" al puterii, spre deosebire de totalitarism, care încearcă iluzoriu

restaurarea unității. Teza de distanțează de lectura "democrației insurgente" a lui Miguel Abensour, subliniind refuzul lefortian al dualismului constituit. Punctele forte sunt coerența argumentului, utilizarea arhivelor și nuanțarea conceptelor, în timp ce limitele identificate sunt absența unei teorii economice.

6. **Guenther**, Lisa, "Unsettling Perception: A Critical Phenomenology of Settler Colonial Body Schemas", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 255-268.

Lucrarea lui Guenther propune o contribuție importantă la fenomenologia critică prin dezvoltarea unei analize a colonialismului teritorial ca structură persistentă, reluând teza lui Patrick Wolfe conform căreia invazia colonială nu este un eveniment, ci un proces continuu. În această cheie, autoarea investighează modul în care violența colonială nu doar organizează instituții și relații sociale, ci pătrunde până la nivelul experienței trăite, modelând schema corporală a coloniștilor. Analiza evidențiază existența unor forme specifice de percepție, cunoaștere și acțiune care sunt produse și reproduse de structurile coloniale, dar care tind să fie naturalizate și percepute ca neutre sau obiective. Prin recurs la texte literare precum "Roughing it in the Bush" de Susanna Moodie și reinterpretarea acestora în "The Journals of Susanna Moodie" de Margaret Atwood, Guenther ilustrează modul în care imaginarul colonial este sedimentat și perpetuat la nivel perceptiv. Integrarea reflecțiilor lui Merleau-Ponty asupra lumii sensibile și expresive permite o înțelegere a percepției ca fenomen politic. Miza centrală a lucrării constă însă în deschiderea unor posibilități de transformare: dacă aceste scheme sunt istorice și contingente, ele pot fi perturbate, revizuite sau chiar abolite. Astfel textul oferă nu doar un diagnostic al opresiunii, ci și instrumente teoretice relevante pentru proiecte de decolonizare, contribuind la articularea unei fenomenologii critice angajate politic.

7. **Kaushik**, Rajiv, "How to Understand the Politics of Institution in Merleau-Ponty? A Suggestion with Reference to the Symbolic, Power, and Violence", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 199-213.

Oferind o lectură originală a filosofiei instituției la Merleau-Ponty, Kaushik interpretează într-o cheie politică și pune în lumină relațiile subtile dintre simbol, putere și violență. Pornind de la ideea că instituția este un "matrix simbolic", care nu se opune revoluției,

analiza evidențiază modul în care subiectivitatea este constituită prin raporturi de tensiune și rezistență, atât la nivel individual, cât și colectiv. Dimensiunea psihanalitică a acestei perspective sugerează că ceea ce pare exterior sau opus subiectului rămâne totuși activ în interiorul său, modelându-i structura. În același timp, Kaushik subliniază caracterul istoric al instituțiilor: trecutul nu este un punct originar fix, ci o forță operantă care continuă să deschidă prezentul către noi semnificații. Această dinamică relevă legătura dintre instituțiile personale și cele publice, ambele fiind traversate de ceea ce Merleau-Ponty o numește drept “problema puterii”. Puterea apare astfel ca un principiu constitutiv, dar și ca un loc al rezistenței, evidențiind ambivalența instituțiilor. Finalmente, comparația cu concepția lui Frantz Fanon asupra violenței permite nuanțarea acestei perspective, arătând că instituțiile nu doar organizează sensul, ci pot să și perpetueze forme de constrângere. Textul se remarcă prin capacitatea de a articula complexitatea instituțiilor politice și de a oferi instrumente conceptuale pentru înțelegerea dinamicilor lor de constituire și menținere

8. **Larison**, Mariana, “From Constitution to Institution: Reflections on the Legal and Political Scope of Phenomenology”, *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 151-163.

Larison propune o analiză riguroasă a tranziției de la constituirea transcendentală, specifică fenomenologiei husserliene, la instituirea socială, evidențiind implicațiile juridice și politice ale acestei mutații conceptuale. Pornind de la centralizarea noțiunii de “constituție” în fenomenologie, autoarea deschide o investigație asupra arheologiei acestui concept, plasat la intersecția dintre filosofia fenomenologică și tradiția gândirii juridice. Întrebarea principală este dacă aceste două registre împărtășesc un nucleu problematic comun sau dacă folosesc doar omonim aceeași noțiune. Analiza urmărește mai întâi clarificarea sensului constituției la Husserl, pentru ca apoi să evidențieze deplasarea semantică operată de Merleau-Ponty, de la un cadru gnoseologic la unul juridic și politic. Larison examinează critic legitimitatea acestei mutații, arătând că ea deschide calea către o înțelegere mai amplă a instituției ca proces istoric și social. În acest context, fenomenologia nu mai apare doar ca o teorie a conștiinței, ci ca un instrument relevant pentru înțelegerea fundamentelor dreptului și ale ordinii politice. Capitolul subliniază astfel continuitatea, dar și transformarea internă a conceptului de constituție, evidențiind potențialul unei perspective fenomenologice post-husserliene și post-pontiene. Prin această articulare, Larison oferă o contribuție valoroasă la dialogul dintre fenomenologie, drept și teorie politică.

9. **Mendoza-Canales**, Ricardo, "The Phenomenalization of Power: Between Presence and Concealment", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 181-198.

Textul scris de Mendoza-Canales oferă o analiză originală a modului în care puterea se manifestă fenomenal, propunând un cadru fenomenologic care depășește interpretările strict instituționale sau structuraliste. Autoarea investighează dinamica puterii prin prisma relației dintre vizibilitate și invizibilitate, arătând că aceasta nu operează doar prin prezență și reprezentare, ci prin ascunderea propriilor sale fundamente. În acest sens, critica metafizicii prezenței devine centrală, deoarece evidențiază rolul constitutiv al absenței în configurarea eficacității puterii. Conceptul de coordonare ale fenomenalizării permite cartografierea modului în care puterea devine efectivă, fiind articulat în trei dialectici interdependente: reprezentarea, legitimitatea și raportul dintre vizibil și invizibil. Astfel, autoritatea este mediată simbolic, recunoscută social și menținută printr-un echilibru subtil între expunere și opacitate. Această abordare evidențiază faptul că puterea nu este doar ceea ce se vede, ci și ceea ce rămâne strategic invizibil. Prin această reconceptualizare, Canales oferă o înțelegere mai nuanțată a relațiilor de putere contemporane și propune un instrument critic pentru demontarea structurilor de dominație. Lucrarea se remarcă prin capacitatea de a reformula ontologia puterii și de a deschide perspective pentru forme de rezistență transformatoare.

10. **Popa**, Délia, "Between Self-Identification and Self-Objectivation: Alienation, Reification, and Reactivation", *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 119-135.

Acest capitol propune o analiză nuanțată a tensiunii dintre identificarea de sine și obiectivarea de sine, plasată în contextul alienării și reificării. Pornind de la fenomenologia husserliană, autoarea investighează modul în care reconfigurările temporale ale experienței deschid noi forme de subiectivizare și destabilizează pozițiile identitare consacrate. Dinamica formării sensului apare ca fundament al întregului câmp al existenței, în care schimbările și evenimentele continente joacă un rol constitutiv. În acest cadru, viața subiectivă este modelată atât în raport cu propriul sistem de realitate, cât și în funcție de posibilitățile sale de libertate. Analiza autoobiectivării și autovariației eului evidențiază caracterul istoric și material al constituirii subiectivității. Reificarea este astfel înțeleasă ca un proces înscris în structurile sociale de producție și reproducere, care influențează experiența de sine. Prin această abordare,

Délia Popa reactivează potențialul critic al fenomenologiei, orientând-o către înțelegerea proceselor de dezumanizare. Totodată, lucrarea deschide perspectiva unei politici a recunoașterii autentice, capabile să depășească formele reductive de obiectivare.

11. **Smyth**, Bryan, *Critical Phenomenology, “Embodied Historical Agency, and the Mythopoetic Dereification of Nature”*, *Doing a Phenomenology of Political Life: Social Critique, Sense-Institution, and Political Emancipation*, Springer, 2025, pp. 215-231.

Smyth oferă o contribuție originală la fenomenologia critică prin dezvoltarea unei analize a agenției istorice încorporate, plasată în tensiunea dintre imanența criticii sociale și aspirațiile sale transformatoare. Capitolul propune depășirea acestei tensiuni printr-o viziune non-prometeică a autoemancipării, întemeiată pe un cadru enactivist al agenției întrupate și al habitusului intercorporal. În centrul argumentului se află critica reificării mitice a naturii, care funcționează hegemonic și blochează accesul la potențialele transformatoare ale experienței trăite. Pentru a contracara această situație, autorul introduce ideea unei dereificări prin mitopoeză, înțeleasă ca un act contrahegemonic capabil să reconfigureze raportul nostru cu natura. Mitopoeza nu este doar un instrument teoretic, ci o primă practică metodologică a fenomenologiei critice, apropiată de ceea ce Hans Blumenberg o numea “munca asupra mitului”. Abordarea permite recuperarea dimensiunii istorice și simbolice a naturii, articulată în termenii unui “nature-history”, o “istorie a naturii” de inspirație adorniană. Prin această abordare, textul deschide perspective fertile pentru o politică ecologică fenomenologică și pentru o critică a modernității capitaliste. Lucrarea se remarcă prin capacitatea de a integra asupra naturii, agenției și imaginarului într-un proiect coerent de transformare a vieții politice.

12. **Galt Crowell**, Steven, “Who is the Political Actor?: An Existential Phenomenological Approach”, *Phenomenology of the Political*, Springer, 2000, pp. 11-28.

În primul text din cartea editată de Kevin Thompson și Lester Embree, Crowell propune o reexaminare riguroasă a conceptului de actor politic dintr-o perspectivă existențial-fenomenologică, punând sub semnul întrebării reducerea subiectivității politice la roluri sociale prestabilite. Autorul evidențiază dificultatea de a delimita cu precizie sfera politicului, între două riscuri majore: primul risc este cel al supraestimării acestei sfere, exprimată prin ideea că “totul este politic”; al doilea risc este fix opusul primului, adică subestimarea acesteia, care dizolvă politicul în factori precum economia, psihologia sau ingineria socială. În acest context, miza devine clarificarea specificității politicului fără a-l absolutiza. Autorul argumentează că

actorul politic trebuie înțeles dinamic, ca subiect implicat într-un câmp de sensuri de responsabilități care nu pot fi complet predefinite. Astfel, participarea politică nu este doar asumarea unui rol, ci o formă de angajament existențial care implică discernământ și responsabilitate individuală. Prin această abordare, studiul deschide o perspectivă mai flexibilă asupra politicului, capabilă să distingă între diferitele sale manifestări fără a-l transforma într-un criteriu totalizat. Contribuția constă în articularea unei înțelegeri echilibrate a politicului și în reafirmarea rolului subiectivității în crearea spațiului public.

13. **Drummond**, John J., "Political Community", *Phenomenology of the Political*, Springer, 2000, pp. 29-53.

Drummond oferă o analiză atentă a constituirii politice din perspectiva fenomenologiei constitutive, punând în centrul discuției rolul intenționalității colective și al intersubiectivității. Pornind de la reflecțiile lui Husserl, autorul evidențiază un paradox: comunitatea politică apare simultan ca rezultat al unei "naturi" a conviețuirii și ca produs al convențiilor și practicilor instituite. Această dublă origine complică înțelegerea politicului, sugerând că solidaritatea nu este nici pur dată, nici complet construită. De asemenea, analiza explorează structurile de supraordonare și subordonare care organizează viața comunitară, arătând că acestea sunt inseparabile de procesele intersubiective prin care sensul social este constituit. În acest cadru, acțiunea colectivă devine posibilă nu doar prin reguli externe, ci printr-o orientare comună a conștiințelor. Drummond reușește astfel să consolideze o teorie fenomenologică a solidarității, în care comunitatea politică este înțeleasă ca o realizare dinamică, mereu în curs de constituire. Contribuția sa constă în clarificarea modului în care relațiile dintre indivizi dau naștere unor forme de coeziune și acțiune comună, fără a elimina tensiunile inerente ale organizării politice.

14. **Bernasconi**, Robert, "The Invisibility of Racial Minorities in the Public Realm of Appearances", *Phenomenology of the Political*, Springer, 2000, pp. 169-187.

În această lucrare, Bernasconi recurge la conceptul arendtian de "spațiu al aparențelor" pentru a radiografia mecanismele fenomenologice care condamnă minoritățile rasiale la invizibilitate în sfera publică. Studiul capătă o concretizare tulburătoare prin evocarea grevei salubrității din Memphis, premergătoare asasinării lui Martin Luther King Jr., unde pancartele cu inscripția "Sunt un om" au trecut dincolo de o simplă revendicare sindicală. Dincolo de cererile economice, gestul muncitorilor afro-americani a fost o luptă ontologică pentru a

smulge recunoașterea umanității lor într-un context istoric ce le nega însăși prezența. Autorul demonstrează cum simpla apariție a corpurilor negre în arenă, afirmându-și subiectivitatea prin acel afiș minimal, constituie un act fondator al unei politici a vizibilității. Analiza relevă astfel potențialul fenomenologiei de a nu rămâne o abstracție filosofică, ci de a deveni un instrument critic pentru înțelegerea excluderii rasiale și fundamentarea unei veritabile etici a recunoașterii colective.

15. **Chik, Wing-Keung**, "Truth, Responsibility and the Political. Jan Patočka's view on living in truth", *HORIZON. Studies in Phenomenology*, 2016, Vol. 5, No. 1 (2016), pp. 90-114.

Studiul lui Wing-Keung Chik propune, o analiză riguroasă a responsabilității politice în filosofia lui Jan Patočka, pornind de la gestul său emblematic în "a trăi în adevăr" ca purtător de cuvânt al Charta 77 (inițiativă civică, disidentă, în Cehoslovacia anilor '70) și până la moartea sa în urma interogatorilor. Autorul demonstrează convingător că această responsabilitate nu este un imperativ moral extern, ci o consecință ontologică a insistenței în adevăr, ancorată în grija socratică a sufletului și în problematizarea dialogică a pluralității. Prin reconstituirea teoriei celor trei mișcări ale existenței, eseul arată cum "a treia mișcare", cea a străpunerii reflexive, reformează comunitatea într-un *polis* autentic, fondat pe unitatea în diversitate și nu pe un consens uniform. Deși dens și solicitant pentru cititorul nefamiliarizat cu fenomenologia, articolul reușește să articuleze elegant ideea că răspunsul la alteritatea celorlalți constituie însăși baza libertății și a demnității umane în fața violenței. Astfel, analiza lui Chik este esențial pentru înțelegerea disidenței ca act revoluționar filosofico-politic și a fundamentelor unei etici a rezistenței non-violente.